

*A hatodik
baseli congressus.*

Előadta:

a czionisták pápai szövetségének
1903. december hó 13-án tartott
. . . makkabäusi ünnepélyén . . .

Dr. KORITSCHONER LIPÓT
ügyvéd Pápán,
Veszprémvármegye t. tiszti főügyésze.

Kiadja a pápai czionista szövetség.

ÁRA 20 FILLÉR.

PÁPA, 1904.

Nyom. Goldberg Gyula könyvnyomdájában.

Szerző a czionista nemes czélokra volt szives felajánlani e munka jövedelmét. A füzet ára a kitűzött célra fordítandó esetleges felülfizetésekkel együtt **Marton Ignác L.**, mint a pápai czionista csoport elnökének czimére küldendő, aki szivesen szolgál a szent ügyre vonatkozó bárminemű felvilágosítással.

A HATODIK

BASELI CONGRESSUS.

ELŐADTA:

A CZIONISTÁK PÁPAI SZÖVETSÉGÉNEK
1903. DECZEMBER HÓ 13-ÁN TARTOTT
MAKKABAUSI ÜNNEPÉLYEN

DR. KORITSCHONER LIPÓT
ÜGYVED PÁPAN,
VESZPREMVARMEGYE T. TISZTI FŐÜGYÉSZE.

KIADJA A PÁPAI CZIONISTA SZÖVETSÉG.

ÁRA 20 FILLÉR.

PÁPA, 1904.

NYOM. GOLDBERG GYULA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN,

Igen tisztelt hölgyeim és uraim!

Nagyon vonzó, nagyon biztató volna a mai ünnepélynek kiváló alkalma és különösen az Önök lelkes hangulata arra, hogy formyszerű ünnepi beszéd keretében dicsőítsem őseink szabadságszeretetét és a makabäusok diadalmas harcát, mely népünk történetének egyik legfényesebb lapját tölti be. Igazán csábító volna az alkalom arra is, hogy párhuzamot vonjak a multnak dicsősége és a jelennek azon ujjáébredése, a cziionismus között, mely a már-már csiüggedés felé hajló zsidó szivekbe ismét bizalmat, reményt, erőt, bátorságot és önérzetet varázsol. De talán nem csalódom, ha feltételezem, hogy a mélyen tisztelt ünneplő közönség inkább lemond a mult és a jelen virágaiból font koszoruról, mely elvégre is, mint minden koszoru, a középen üres marad; hanem szivesebben veszi, ha bizalmas közvetlenséggel keresetlen szavakban a zsidóság széles rétegeit átható actuális napi kérdésekkel foglalkozva, lerovom egyidejűleg ama kellemes kötelességemet, hogy a f. é. augusztus utolsó napjaiban lefolyt hatodik baseli

congressusról, annak nagyarányu eredményeiről és ott nyert benyomásaimról számot adjak a czionisták helybeli szövetségének és mindazoknak, a-kik a czionismus eszméi és törekvései iránt érdeklődnek.

Midőn szerencsém volt átvenni a VI-ik bási congressusra szóló mandátumot, nem tudtam még szabadulni bizonyos kételyektől a bási program gyakorlati kivihetőségére nézve és bizonyos aggodalmaktól, vajjon a mi sajátos hazai és társadalmi viszonyainknál fogva lehetséges lesz-e a czionista programról elterjedt azt a téves felfogást eloszlatni, mintha a mozgalomban való részvétel nem volna egészen összeegyeztethető a hazafias érzelmekkel, a hazafias kötelességekkel. Én tehát előzetesen élénk levélváltást folytattam a magyar országos bizottság derék elnökével dr. Rónai János urral, továbbá Marmorek Oszkár műépítész urral, aki régi jó ismerősöm, és aki egyik legkiválóbb, legtevékenyebb tagja az ugynevezett actió-bizottságnak. Célja e levélváltásnak az volt, hogy a congressus lehetőleg maga is állást foglaljon a czionismus eszméjének ezen nyilvánvaló félremagyarázása ellen, az által, hogy némely tulbuzgó sanguinistának épen a zsidó népjellemmel és vallásunk szellemével össze nem férő türelmetlenségével szemben egy ünnepélyes resolútióban jobban kidomborítsa a mozgalomnak kiváló

emberbaráti törekvéseit és az által, hogy az egyes országok czionistáinak szabadabb tért engedjen belső szervezeteik megállapítása tekintetében, természetesen a vezető és irányadó alapelvek érintetlenül hagyása mellett. Részint fontos taktikai okokból, részint a kelet-afrikai kérdés felvetése folytán a congressuson kifejlett izzó-forró hangulat miatt erre a resolúcióra nem kerülhetett ugyan a sor, a jelzett eszmecsere tenőre mégis bizonyos mértékben megnyilatkozott. Marmoreknek nagy jelentésében, amelyre előadásom folyamán még lesz alkalmam visszatérni. Ha tehát már a kérdésnek beható tanulmányozása nem oszlatta volna el aggályaimat, magán a congressuson tapasztaltak szilárd meggyőződéssé érlelték meg bennem azt az axiómát, hogy a **czionismus** egyáltalán nem érinti a hazafiságot, sőt határozottan megköveteli az állampolgári kötelességek hűséges teljesítését.

Mielőtt áttérek tulajdonképeni tárgyamra, nagy vonásokban ismertetni fogom a korábbi congressusok jelentőségesebb mozzanatait. Az első czionista congressust 1897-ben Baselve dr. Herzl Tivadar, az ismert kitűnő író hívta össze, a ki világszerte felűnést keltő „zsidó állam“ című nagy munkájában először öltöztette határozott formákba a politikai czionismus eszméit. Különféle

országokból 204 képviselő gyült egybe, a kik megállapították a czionismus programját. A czionismus törekvése közjogilag biztosított otthont alapítani a zsidó nép számára Palästinában.

Az első congressus egyuttal erős szervezetet alkotott, és megválasztotta a nagy actió bizottságot, a melynek szűkebb állandó választmánya Bécsben dr. Herzl Tivadarnak, mint elnöknek vezetése alatt áll. Ez a congressus volt az ujjáébredt zsidó népszellemnek első nagy megnyilatkozása. Az új politikai czionismus érinteni sem akarja a próféták által hirdetett messiánismust és az ennek hitében gyökerező vallásos érzelmeket, hanem a Palästinába és Cziónba való visszatérést elő akarja készíteni tervszerű céltudatos munkával. (Czionnak nevezték azt a hegyet, a melyen Dávid király vára állott; később ezt a nevet a próféták és költők átvitték egész Jeruzsálemre.)

A következő évben 1898-ban ismét Baselben gyült egybe a második congressus, melyen már 280 képviselő vett részt. Ez a congressus elhatározta egy zsidó telepítési banknak felállítását Londonban. E banknak alapítása szükségesnek bizonyult azon célból, hogy a török kormány részéről kieszközlendő állami engedély (u. n. Charter) alapján palästinai földterületek betelepítéséhez a

kellő pénzeszközök rendelkezésre álljanak. 1899-ben, a harmadik baseli congressuson, a melyen 370 képviselő vett részt, a telepítési bankot tényleg meg is alapították, az alapszabály-tervezetet megszavazták. A bank részvénytőkéje két millió font sterling vagyis ötven millió frank. A működésének megkezdéséhez szükséges összeg, vagyis az alaptőkének nyolczad-része már rég be lett fizetve.

A negyedik congressuson, a mely kivételesen Londonban tartatott meg 1900-ban, nagyobbára a zsidók phyzikai, szellemi és közgazdasági érdekeinek megóvása képezte a napirend tárgyát. Erre a gyűlésre 420 küldött jelent meg.

Igen nagyfontosságú pénzügyi alkotás jött létre az 5-ik baseli congressuson, amely 1901. Deczember havában gyűlt össze 257 delegátus részvétele mellett. Ezen a congressuson létesítették 105 szavazattal 85 ellen az actió bizottság által javaslatba hozott nemzeti alapot az u. n. Nationálfond-ot.

Ez a zsidó nemzeti alap, mihelyt bizonyos összegre, gondolom 5 millió frankra emelkedik, Palästinában földvételre fog fordíttatni, de úgy, hogy csak felerésze fölött szabad rendelkezni, a másik felerészenek pedig érintetlennek kell maradnia. Az alap ez idő szerint jóval meghaladja az egy millió frankot. A legbuzgóbb lelkesedéssel és a legnagyobb mértékben az orosz czionisták járul-

tak eddig hozzá ezen alapnak gyarapításához.

Feszült várakozással, nagy reményekkel nézett elébe a 6-ik bási congressus tanácskozásainak a föld kerekén élő 10 – 12 milliónyi zsidóságnak talán több mint kétharmad része. Az égbekiáltó kisenevi vérfürdő és ehhez hasonló szivetrázó események hatása alatt nagyobb szabásu telepítésnek égető szüksége magától تولult fel. Mily javaslatokkal fog előállani az actió-bizottság? Minő kilátást nyithat? Palästina, Syria, vagy Egyiptom? Herzl doctor, több izbeni kihallgatása után, mit hoz a szultántól? Oroszországi utazásának mi lesz az eredménye? Mind oly kérdések, amelyekre százezrek sőt milliók aggodás és remény között szívszorongva várták a feleletet. Es a 6-ik bási congressus még jóval túlhaladta a hozzá füzött várakozásokat.

Amidőn 2 nappal a congressus megnyitása előtt Báselbe érkeve a városi casinó palotájához hajtattam, igazán meglepő festői látvány tárult elém. A palotán ott lobogott a czionismus fehér kék zászlója Dávid paizsával és az arany csillaggal. Az előcsarnokban és az emeleti folyosókon csakugy pezsgett az élet, hullámozott a világ minden 5 részéből összegyült soknyelvü társaság ünnepélyes hangulatban, élénken társalogva. Szép hölgyek gazdag toilette-ben, tiszteletet parancsoló férfiak charakteristikus alakjai hosszú

fekete öltözékben, képviselői népünknek, amely megőrizte a fajnak minden eredeti jellemvonását, sajátosságát. Az elsők, akikkel a congressusi iroda jeles titkárának Reich urnak kalauzolása mellett megismerkedtem, Kisenev küldöttjei és Délafrika képviselői voltak. Különös feltűnést keltett a Kaukázusnak két delegátusa az ottani hegyi lakók festői öltözékében, fejükön magas, fekete prémes süveggel, hosszú redős ruhájuk övében fényesen díszített tőrrel. Mindezek a sajátságos, mozgalmas csoportok bármely művésznak a leghálásabb motivumokat szolgáltatták volna. A társalgás főnyelve a német volt ugyan, de belevegyült az egyes csoportok beszédébe minden elképzelhető idioma, minden művelt népnek nyelve, francia, angol, olasz, feltűnő módon orosz és zsargon, de a mi engem a legnagyobb mértékben meglepett, sűrűen hallatszottak a régi héber nyelvnek zengzetes hangjai kellemes folyékony előadásban. És nem épen tudós rabbinusoktól, hanem laikusok, egyszerű emberek, sőt hölgyek és gyermekek körében.

Augusztus 23-án vasárnap d. e. 10 órakor nyitattott meg ünnepélyesen a VI. baseli congressus, a melyen mintegy 600 delegátus jelent meg, köztük 80 hölgy. A városi casinónak óriási zeneterme, széles karzataival együtt zsufolásig megtelt. Akárhány képviselő alig jutott helyhez s e miatt

az amerikai küldöttek, kik sok ezer kilométer távolságból jöttek, nyilvánosan is felszólaltak. Egyesek egy karzati jegyért 100 rubelt ajánlottak fel a nemzeti alap javára. A vezérférfiak, többek között Nordau Miksa családja számára csak nagynehezen lehetett a terem egyik sarkában helyet szorítani. Amint feltűnt az elnöki széken dr. Herzl Tivadar kimagasló alakja, akit melleleg megjegyezve a hölgydelegátusok illetékes véleménye egyhangulag a férfi szépség eszményképének declarált, kendőlobogtatással, orkánszerű tapssal és minden nyelven felhangzó viharos ovációkkal adtak az egybegyűltek kifejezést a vezér iránti lelkesedésüknek, mely akkor, midőn az ellenzék felemelte szavát, mindig fokozottabb mértékben nyilatkozott meg Herzl iránt. Ezt a bálványozást, ezt az extasist látni kellett csak, hű leírást adni róla megközelítőleg sem lehet.

A megnyitó üdvözlő beszéd kiváló jelentőségű politikai enunciació volt. melyről a beavatottak részéről tudom, hogy annak minden egyes szava épen azért, mert nagy államokkal, hatalmas kormányokkal folytatott diplomaciai tárgyalások eredményét tárta a congressus elé, mondom minden egyes szava előzetesen az actió-bizottságban beható és gondos megfontolás tárgya volt. Dr. Herzl beszéde annyira háttérbe szorította a többi kiváló előadónak, egy Nordaunak, egy Zangwillnak, egy Dr. Oppenheimer-

nek. egy Szokolovnak, egy Montefiorenak, egy Dr. Bodenheimernek classikus szónoklatait, Dr. Herzl beszéde annyira dominált a congressus összes tanácskozásain, hogy már a kimért időre való tekintettel is legalább ezt a beszédet vázlatos kivonatban bátor leszek ismertetni a mélyen tisztelt ünneplő közönséggel.

Hatod izben gyűltünk össze — úgy mond Herzl — a vendégszerető Baselben aggodalmak és remények között. Mióta együtt voltunk legutóbb — a zsidók helyzete az egész világon kedvezőbbre nem fordult. Itt ott változás állott ugyan be, de nem a javulás irányában. Sokan közülünk azt hitték rosszabb már nem lehet, de bizony még, rosszabbra fordult. Mint az áradat, újból megrohanta a végzet, a nyomor a zsidóságot és elborította a mélyebben fekvő existenciákat. El is ismerik általában e szomorú tényt és megindul a könnyörületesség, a jótékony-ság actiója. Bármennyire dicséretet érdemel is ez, de magasabb szempontból nem elég és nem helyeselhető, ha azok, a kik magasabb, védettebb pontokon laknak, szerény pénzadományal egyet könnyitenek lelkiismeretükön. A pénz nem adja vissza a halottaknak életüket, a csonkáknak egészségüket, az árváknak szüleiket. De hogy is akarják az ily alamizsnával lecsillapítani azoknak a rettegetését, a kik tovább kénytelenek élni ugyanazon viszonyok között? Majd kiemelte,

hogy a czionismus eszméje nem szorult arra, hogy a zsidók ellen elkövetett hajmeresztő kegyetlenségeket argumentumok gyanánt felhasználja és tüntetésekre ragadtassa magát. Mégsem volt szabad elhallgatni a kisenevi rettenetes eseményeket és azt a fájdalmat, azt a felháborodást, mely azok miatt átjárta az egész művelt világot. Mikor a „Kisenev“ szó elhangzott az elnök ajkairól, egyszerre mély megilletődés vonult végig az egész hallgatóságon és felállott mindenki a meghatottság, a gyász ösztönszerű jeléül. Sok más Kisenev is van — így kiált fel Herzl — nemcsak Oroszországban. Kisenev ott van mindenütt, a hol zsidókat testben, lélekben sanyargatnak, becsületükben megbántanak, vagyonukban megkárosítanak, csak azért mert zsidók. Mentsük meg azokat, a kik még megmenthetők!

Méltóztatnak tudni, igen tisztelt hölgyeim és uraim, hogy a legutóbbi két évtized alatt az emigrációban, más országokba való átköltözésben találták az egyedül üdvözítő orvosszert; ezt azonban csak addig lehetett alkalmazni, a míg az államok nem védekeztek az idegenek beözönlése ellen. Most már a legmesszebb menő vendégjog és szabadság classicus földjén Angliában, továbbá Amerikában és nálunk Magyarországon is a kormányköröknek gondot okoz és bizottságok tanulmányának tárgyát és

czélját képezi, mikép lehetne korlátozni az idegenek beözönlését és idegenek alatt természetesen mindig a zsidókat kell érteni. Ez az eljárás nem vet valami kedvező fényt a XX-ik század civilizációjára és humanismusára, de szigoruan véve, igen tisztelt hölgyeim és uraim, az mégis némileg a gyarló emberi természet mélyében gyökerezik. Zangwill a nagy angol író egy találó példával illusztrálta a helyzetet választói előtt. Ha egy vasuti coupéban helyünket elfoglaltuk, kelletlen tehernek és zaklatásnak tekintjük sok esetben azt, ha más valaki, egy idegen beszáll a kocsiba. Az igazságérzet, a logika azt hozza magával, hogy nem volna szabad e miatt türelmetleneknek lennünk, mert hisz az új utasnak is ugyanannyi jussa van a kocsihoz, mint jó magunknak és kényelmünket féltve haragszunk mégis érte. Így hát igazság szerint megmagyarázható ugyan az államok védekezése, de az esetek legtöbbszörében az alig menthető, mert sérti az embernek veleszületett szabad költözködési ősjogát és embertelenségre vezet.

Minthogy pedig bizonyossá vált, hogy a tömeges szervezetlen emigrációval czélt érni nem lehet és ez magának a zsidóságnak sincs érdekében, gondoskodni kellett a nagy és nehéz probléma megoldásának más módjáról. Erre a megoldásra irányuló törekvéseiről adott Herzl doctor szá-

mot, nagyérdekű megnyitó beszédének további folyamában.

A czionismus munkáját, a mely biztos otthont akar teremteni vándorló és bujdosó testvéreink számára, a kormányok kezdik mindig jobban megérteni. Sikerülnie is kell e törekvésnek, mert általánosan érzett szükségletnek felel meg. Elmondta Herzl dr., hogy az utolsó congressus óta két ízben kapott meghívást a szultánhoz Konstantinápolyba. A tárgyalások mindkét alkalommal eredménytelenek maradtak, mert nem járulhatott hozzá semmihez a mi össze nem egyeztethető a baseli programmal. Össze függés nélkül való, szétszórt telepítésekről volt ugyanis szó, de azért a tárgyalások folyamán arra a meggyőződésre lehetett jutni, hogy a szultán teljes jóindulattal viseltetik a zsidó nép iránt. Hát ez nagyon szép dolog ugyan, de gyakorlatilag azzal előbbre menni nem lehet. A nehézségeket valószínűleg Oroszország okozta, a melynek tudvalevőleg döntő befolyása van a török kormányra. Németország ellentállásától tartani nem kellett, mert akkor, midőn 1898-ban Herzl dr. egy küldöttség élén a német császárt Jeruzsálemben üdvözölte, ez a czionista törekvésekkel szemben elismerését, rokonszenvét és jóakarátát nyilvánította. Angolország részéről ki van zárva minden nehézség. A midőn ugyanis a török kormánnyal folytatott tárgyalások eredménytelenek ma-

radtak, a vezetőség érintkezésbe lépett Nagy-brittánia kormányával annak a tervnek az alapján, hogy az angol kormány engedje át betelepítésre a Sinai félszigetet. Az angol államférfiak a legnagyobb érdeklődéssel fogadták és meglehetősen támogatókban részesítették a tervet. Minthogy a kérdéses terület Egyiptomhoz tartozik, a tárgyalásokat a K e d i v e kormányával kellett folytatni, de Angolország, ottani helytartója Lord Cromer útján, a legmelegebben érdeklődött a tervnek sikerre vezetése iránt. A közös érdekeltek egy kiváló szakemberekből álló bizottságot küldöttek ki a kijelölt földrész megvizsgálására. Az eredmény az volt, hogy lehetetlen, pelusioni sikert elérni a vízzel ellátni, így tehát a Sinai félsziget, illetve az ahhoz tartozó, sokat emlegetett E l a r i s e h colonisatiójának tervét is el kellett ejteni. Ekkor aztán az angol kormány saját iniciatívájából egy újabb ajánlatot tett a zsidó telepítés érdekében. Az új földnek nincs ugyan meg az a nevezetes történeti, vallásos-eszményi értéke, mint a milyen még a Sinai félsziget tervénél is fennforgott. Az angol kormány ugyanis felajánlotta kelet afrikai birtokát zsidó telepitvénynek, független zsidó önkormányzattal, egy zsidó kormányzó vezetése alatt, természetesen Nagy-brittánia felfüggetlésének fentartásával.

Ezt a javaslatot az angol kormány fel-

hatalmazásával az elnök előterjesztette a congressusnak. A c z i o n i s t i k u s t ö r e k v é s e k v é g e z é l j a P a l ä s t i n a m a r a d u g y a n é s a b a s e l i p r o g r a m m o n e g y g o n d o l a t n y i t s e m s z a b a d v á l t o z t a t n i , d e a v é g c z é l e l é r é s e e l ő t t a f e l m e r ű l t t e r v h i v a t v a v o l n a á t m e n e t i l e g , k i s e g i t ő k é p n a g y b a n j a v i t a n i , k ö n n y i t e n i a h e l y z e t e n . M i n t h o g y a r é s z l e t e k f o n t o s d i p l o m á c z i a i é r d e k e k b ő l n e m t e r j e s z t h e t ő k a p l é n u m e l é , a z e g é s z d o l g t a n u l m á n y o z á s v é g e t t e g y k i s e b b b i z o t t s á g n a k l e n n e k i a d a n d ó . A d o l g o k e z e n u j a b b f o r d u l a t a h o z t a m a g á v a l , h o g y a c o n g r e s s u s m e g n y i l t a e l ő t t r ö v i d i d ő v e l H e r z l d r . O r o s z o r s z á g b a i s u t a z o t t é s k ö z b e n j á r t a z o r o s z k o r m á n y n á l , h o g y v a l a m i t t e g y e n a z s i d ő s á g é r d e k é b e n . A z o r o s z k o r m á n y m e g i s i g é r t e , h o g y a c z i o n i s m u s t ö r e k v é s e i e l é a k a d á l y t g ö r d i t e n i n e m f o g , h o g y h a j l a n d ó a c z i o n i s t á k á l t a l s z e r v e z e n d ő r e n d s z e r e s e m i g r a t i ó t a n y a g i e s z k ö z ö k k e l i s e l ő s e g i t e n i é s h o g y t á m o g a t n i f o g j a a s z u l t á n n á l P a l ä s t i n a e l n y e r é s é t . E n n e k a z i g é r e t n e k r e n d k i v ű l n a g y a j e l e n t ő s é g e é s a z e d d i g i n é l s o k k a l n a g y o b b b i z a l o m m a l , k i t a r t á s s a l é s r e m é n y s é g g e l l e h e t f o l y t a t n i t ö r e k v é s e i n k e t , m e l y e k n e k v á l t o z a t l a n u l a v é g s ő c z é l j a : E r e c z I z r a e l !

Oly annyira minden előzmény nélkül való, oly váratlan és meglepő volt a k e l e t - a f r i k a i z s i d ó t e l e p i t v é n y t e r v e , h o g y e z r o p p a n t m é l y , i g e n n a g y o n k o m o l y

benyomást gyakorolt a gyülekezetre. E hatást aztán lelkesült hangulat váltotta fel, a mely óriási tapsviharban nyilvánult és hatalmas arányokban, valósággal elemi erővel akkor tört ki, a midőn Herzl hangoztatta: semmit sem adunk fel azokból az elvekből, amelyekre mozgalmunk alapítva van; semmiben sem változik és mindig ugyanaz marad évezredek történeti igényünk apáink földjére.

Ugyanaz nap délutánján Dr. Kokesch előterjesztette az igen kedvező pénztári jelentést, mely szerint a Sekel-számla 232.000 frankot tüntet fel, vagyis az előző évhez képest megkétszereződött. Az actio-bizottság általános jelentését Marmorek Oszkár műépítész terjesztette elő igen alapos, rendkívül érdekes összeállításban. Előadása egy óránál jóval tovább tartott, de mindvégig feszült figyelemmel hallgatták. Kiemelte, hogy a zsidóság helyzete sokszorosán rosszabbodott, azonban mindenfelé a ezionista mozgalom rohamos terjedése és gyarapodása constatálható. Négy ország nyeretett meg újonnan a ezionismus ügyének, Svédország, Norvégia, Görögország és Marokkó. A többi országokban az 5-ik congressus óta a sekel-fizetők száma 130 százalékkal emelkedett. Ezek közt természetesen első helyen áll Oroszország, ahol most már 1572 egyesület működik, az utolsó congressus óta 426 egylettel több,

a szaporodás tehát 37%. A 6-ik congressusra még Szibériából, Taschkendből és amint már említettem, Kaukásusból is jöttek küldöttek. Németországban 2000-ről 5000-re emelkedett a czionisták száma, Franciaországban, Romániában, Belgiumban, és Hollandiában egyaránt terjedt a czionismus ügye és nagyon érdekes, hogy Svájcban, melynek össze-vissza 12000 zsidó lakosa van, 1200-ra ment a sekelfizetők száma. Olaszországban a legvagyonosabb, szellemileg, társadalmilag, a legmagasabban álló zsidók sorakoztak a czionismus táborába. Ausztriában is nagyon terjed a mozgalom. Magyarországra nézve a jelentés azt constatálja — a valósághoz hiven — hogy a czionismus még nem nyert oly elterjedést, melyet méltán várni lehetne. Bizonyos félelem, az a teljesen jogosulatlan aggodalom tart vissza sokakat a csatlakozástól, mintha hazafiatlanok volnának a czionismus czéljai. Ezen minden alap nélkül való félreértés ellenére, melyet a publicisztikában a szintén magyar születésű vezéreken, Dr. Herzl Tivadaron és Dr. Nordau Miksán kívül még Dr. Visontai Soma orsz. képviselő, Dr. Mezei Ernő az „Egyetértés“ főmunkatársa, Dr. Rónai János balázsfalvi ügyvéd, Dr. Singer Bernát szabadkai rabbi, Gábel Gyula lapszerkesztő és mások fényes dialektikával eloszlattak, hazánkban

is, és ez igazán nevezetes, épen orthodox körökben a czionista törekvések mindig nagyobb támogatásnak örvendenek. Bulgária, Bosznia, Hercegovina, Angolország, Egyiptom, Dél-Afrika, Észak-Amerika, mindenütt hatalmas megerősödése a czionismusnak, amelyet nem is lehet egészen számokban kifejezni, mert a sekel-fizetőkön kívül ezrekre és ezrekre megy azoknak a zsidóknak a száma, akik a czionismus eszméit szívvvel, lélekkel magukévá tették. A czionista szervezetnek már ismertetett egyik alkotása a zsidó telepítési bank, amely csak az 5-ik congressus után kezdte meg működését, már egy kis osztalékot ad részvényeseinek; és a nemzeti alap a czionismusnak igazán legnépszerűbb intézményévé fejlődik. Örömmel emeli ki a jelentés, hogy különösen a serdülő ifjúság lelkesedéssel, szeretettel és reménnyel van eltelve a czionismus ügye iránt. A figyelmet mindvégig lekötő előadását Marmorek Oszkár nagy hatás mellett e szavakkal végezte be: „Nemcsak a jövő lesz a mienk, hanem már a jelen is az, mert a zsidóság számos pártja és töredéke mellett mi képviseljük az egész zsidóságra kiterjedő, ezt összefoglaló, egyetlen egységes szervezetet.“

Nyomban erős ellenzék jelentkezett a porondon. Jól előkészített kiméletlen kritikával támadták különösen Dr. Trietsch

berlini író és ennek szövetségese Dr. N o s s i g A l f r é d, Herzlnek ténykedését. Az elfogulatlan szemlélő könnyen nyerhette azt a benyomást, hogy Trietschből a sértett hiúság beszél. Ez a Trietsch valósággal sokat foglalkozott telepítési kérdésekkel, sokat czikkezett, utazott és román kivándorlók colonizációjával tényleg kísérletezett — meg lehetőségen szerencsétlenül Cyprus szigetén; fájlalta tehát, hogy habár kínálkozott, a nagy actió-bizottság nem vette igénybe az ő közreműködését. Kitűnő szónok, hidegvérű debatter. Igen erősen támadta Herzlt. Szemére vetette, hogy a congressus megkérdezése nélkül nagyfontosságú tárgyalásokat megszakitott, a czionismusra nézve előnyös ajánlatokat elejtett és másfelől a czionistákat csalékony reményekkel tévutra vezette. Borzasztó felháborodás zúgott végig a gyűlés-termen és Herzlnek magának az ő óriási tekintélyével sikerült csak megakadályoznia, hogy a tribune-ről Trietschet le nem rántották. Azzal vádolta Herzlt, hogy megszegte a baseli programot az által, hogy Palásztinán kívül eső telepítvények iránt tárgyalásokba bocsátkozott. Ha a szultán engedélyt akart adni, egyes helyeken Palästinában kicsiben colonizálni, azt el kellett volna fogadni, mert idővel abból a czionista értelemben vett Charter fejlődhetett volna. Szerinte a Sinai félszigeten levő El-Arisch betelepítése is lehetséges lett volna. Trietsch

roppant nagy izgalom között egy óránál tovább beszélt és metsző gunyval ezzel végezte: Dr. Herzl messze keresgélt Palästínától és mitsem talált. Adják át nekem és barátainknak csak egy részét ama jogositványoknak, melyekkel a mostani vezetőség semmire sem ment és én közel Palästínához jobbat fogok találni, mint Keletafrikát. Mondanom sem kell, hogy Herzl dr. alaposan visszavágta a támadást, meg-megújuló óvatiók között kimutatta, hogy Trietsch a keleten való telepítés kérdését csak a könyvekből ismeri, hogy kritikája tisztán csak személyi jellegű és egyáltalán nem tárgyilagos. Más nap egy másik berlini író, a már említett Dr. Nossig még durvább támadást intézett Dr. Herzl és a vezetőség ellen. Trietschet védelmébe vette, de egész sora a jeles berlini szónokoknak és maga Herzl is apróra szétszedték és valósággal tönkre silányították, ártalmatlanokká tették a mérges nyilatkat. Este 8 órakor lett vége az ülésnek, s már első nap lehetett látni, hogy egy kicsit túl sokan voltunk, hogy a congressus bizonyos túltengésben szenved, s ennek tulajdonítandó a szervező bizottság ama határozata, hogy a jövőre nem 100, hanem legalább 200 sekel-fizető lesz csak jogositva képviselőt küldeni a congressusba.

Másnap Nordau Miksa dr. a világhírű philosophus és lángeszű író, az u. n. politikai referatuma t adta elő. Sze-

rencsém volt Nordauval több ízben együtt lehetni és végtelenül nagyra becsülöm ezt az ismeretséget. Nordau — hogy paradoxonnal éljek — a megtestesült szellemesség. Önök t. hölgyeim és uraim, bizonyára mindannyian ismerik, melyik magyar ember nem ismerné, Kossuth Lajos arcképét? Bámulatos, megkapó hasonlatosság van Nordau feje és az ismert Kossuth kép között. Az öreg emellett jól esengő organumával, ötletes, lendületes előadásával előkelő, kiváló szónoknak bizonyult és temperamentumával felvillanyozta, elragadta a közönséget. Egy óránál tovább tartó beszédét sajnálatomra az idő rövidségénél fogva még markansabb részeiben, kivonatossan is alig lehet ismertetni, mert mélységes, szellemes, magvas volt minden egyes szava a nagy gondolkodónak. Azt fejtegette, hogy kiválókép két nevezetes politikai esemény nem is sejtett mélyreható világosságot vetett a czionismus pályájára. Az egyik Nagybritanniának földajánlata és a gyökeres önsegély támogatására vonatkozó komoly és ünnepélyes ígérete. A másik Oroszországnak nagy horderejű, hivatalos nyilatkozata, hogy a Palästina betelepítése iránti lépéseket és törekvéseket a maga részéről is erkölcsileg és anyagilag elő akarja mozdítani. Ezek mellett Németország, hatalmas császárnak szavával és Amerika, nem rég történt kétrendbeli diplomáciai actussal megmutatták, hogy adott esetben a czionis-

ták nem hiába fordulnának hozzájuk. A ezionisták oda léptek a kormányok elé, azzal az óhajttal: adjanak alkalmat egy 12 millió lélekből álló népnek a melyet mindenütt gyűlölet és bizalmatlanság vesz körül, hogy örvendhessen emberi jogainak, mint minden más nép. Ha ez iránt megnyugtathatnak bennünket, akkor várhatunk, míg beáll a kedvező pillanat és eljutunk vágyaink célpontjához, Palästinához, a mely ezél érdekében összesíteni kell minden erőnket. Közbe-közbe azonban átmeneti munkát is lehet végezni, m e n e d é k - h á z a t lehet és kell emelni a szerencsétlen, örökké vándorló bujdosó zsidóknak, akár ezionisták, akár nem. Ilyen éjjeli menedékhelyet akar adni a britt kormány, egy országot, amelyet kiváló politikai nevelési eszköznek is lehet tekinteni. Meg fognak bennünket becsülni, ha látni fogják, hogy nem hunyászkodunk meg, hanem emelt fővel álljuk meg helyünket.

Nordau előadását is folyton megújuló viharos tetszésnyilvánítások kísérték, mire Dr. F r i e d e m a n — Berlinből — az országos csoportok legnagyobb részének megbízásából a keletafrikai telepítés kérdésének megvizsgálására egy politikai bizottság kiküldését indítványozta. Augusztus 24-én délután tovább folyt az actió-bizottság beszámolója fölött pro és contra a vita, amely időnként nagyon izgatott jelleget öltött. Az egyik szónok az amerikai Dr Levitin izgal-

mában az előtte állott tele vizes poharat ráborította a gyorsírók asztalára, nem esekély meglepetésére az ott szorgalmasan dolgozó uraknak. A délután folyamában két hölgy is a tribünre lépett. G o t t h e i l tanár neje Newyorkból azt indítványozta, hogy az actió-bizottságnak bizalom és köszönet szavaztassék, a mely indítvány el is fogadtatott. Azután egy orosz nő a dologra nem tartozó általános fejtegetésekkel debutirozott, a melyek befejeztével a mindig udvarias elnök Dr. N o r d a u megjegyezte, hogy csakis a hölgyre való tekintettel nem akarta az előadást megszakítani.

Augusztus 25-én Z a n g w i l l, a legnagyobb élő angol író, tartotta meg előadását „a c z i o n i s m u s é s a j ó t é k o n y s á g i i n t é z e t e k” czim alatt. A humor és sarkazmus hálás eszközeivel bírálta és elítélte különösen az I c a (a Jewish Colonial Association) működését. Ez az a társulat, amely B á r ó H i r s c h 300 milliós alapítványával nem valami szerencsés irányban fejti ki tevékenységét. Z a n g w i l l angol nyelven tartotta felolvasását és Nordau aztán (a ki mesteri tökélylyel kezeli a német, francia, angol, olasz és magyar nyelvet egyaránt.) németre ültette át a remek beszédet. Természetesen tomboló tapsviharral ünnepelte a congressus Zangwillt, a ki a keletafrikai tervnek nagy barátja.

Augusztus 25-én délután a fiatal zsidó-

tornászok az u. n. Muskeljudenthum torna-játéka volt a bási várerődben. A berlini „Barkochba“ tornaegyesület rendezte a látványosságot, amely fényesen sikerült. Este aztán folytatták a nagy kelet-afrikai vitát, de mert 76 szónok volt még előjegyezve, egy-egy beszéd időtartama 10 perczre lett korlátozva. Előbb még Dr. N o b e l lipcei rabbi a „Mizrachi“ csoport képviselőjében erőlesen tiltakozott Zangwill beszédének egyes kitételei ellen, melyek a conservatív zsidók vallásos érzelmeit némiképp bántották. A nagy vita ezután még éjfélig nyult, úgy hogy lehetetlen volt valamennyi feljegyzett képviselőnek szóhoz jutni és öt vezérszónok jelöltetett ki sorukból.

Szerdán Dr. Oppenheimer Ferencz kölni egyetemi tanár terjesztette elő referátumát „a zsidó telepítésről“ különös figyelemmel Palästínára. Világos, lapidáris szavakban domborítja ki a kérdés gyakorlati oldalát a nagy nemzetgazdásznak kitűnő munkája. Említést érdemel még Sz o k o l o v odessai író, mély tanulmányra valló előadása, aki mint Zangwill a ezionismusról és a jótekonysági intézményekről értekezett.

A congressusnak elvileg és politikailag legnagyobb fontosságú kérdése, a keletafrikai telepítés terve fölött a tárgyalások még szerdán szerencsésen véget értek. Nordau és Herzl még egyszer kiemelték a kérdésnek kiválóan magas, politikai jelentőségét,

és az uralkodó izgalommal szemben reá mutattak arra a súlyos felelősségre, melyet a congressus magára vállal. ha azt nem vizsgálja és dönti el az azt megillető komolysággal. Még előbb Mr. Greenberg részletes felvilágosítást adott ama tárgyalások fejleményeiről, melyeket a ezionista nagybizottság képviselőjében Chamberlain gyarmatügyi és Marquis Landsdowne külügyminiszterrel folytatott. Az a darab föld, melyet az angol kormány egy zsidó állam alapítására átengedni szándékozik, Kelet-afrikában Mervoni és Mombasa között terül el. Hossza 300 angol mérföld és 90.000 négyszög mérföld térfogattal bír. Az egész vidéket határolja a nagy vasut, mely egyenesen a csendes oceán mombasai kikötőjéhez vezet. Klimája kitünő és Angolország déli részének legszebb vidékeihez hasonlítható. Ezeknek az előterjesztéseknek a hatása alatt történt meg végre a névszerinti szavazás, melynek eredménye az volt, hogy igennel szavazott 295, nemmel szavazott 178, a nagy többség tehát a kelet-afrikai terv megvizsgálására hivatott bizottság kiküldése mellett döntött. A nemmel szavazók — és ez nagyon jellemző — tulnyomó részben az orosz delegátusok táborából sorakoztak. Beterjesztetett még a jelentés a nemzeti alapról, melyről már beszéltem. Valóságos látványosság számba ment az u. n. arany-

könyv. mely drága kövekkel, arany-szegélyzettel és arany csatokkal ékesítve fényes kiállításban üvegkeret alatt látható volt az egyik teremben. E könyvben örökítettnek meg mindazok nevei, akik legalább 250 frankkal gyarapítják a nemzeti alapot.

Hogy teljesen hű képet nyerjenek t. hölgyeim és uraim a congressus munkájának eredményéről. még felemlitendőnek tartom Szokolov kijelentését arról, hogy a zsidó encyclopädiának 25 kötetre tervezett nagyszabású zsidónyelvű irodalmi vállalata egy Turoff nevű Maecenas nagylelkűsége folytán biztosítva van. A németek indítványára továbbá 3 tagú bizottság neveztetett ki Palästina és a szomszédos tartományok tudományos leírása és közgazdasági viszonyainak gyakorlati czélokból leendő alapos kikutatására. A zsidó telepítési-bank közgyűlésének megtartása, a világ minden részéből beérkezett távirati üdvözlések és az aranykönyv legújabb bevezetéseinek felolvasása után megejtettek az egyes bizottságokba a választások, melyek közül, mint bennünket legközelebből érdeklőt, örömmel jelenthetem, hogy a nagy actions-comité új tagjául megválasztott szeretett főrabbin, főtisztelendő Róth M. A. ur. Péntek este 6 óra tájban Dr. Herzl egy lelkes zárszó kíséretében bezárták nyilvánította a hatodik congressust, melyről el lehet mondani, hogy nagy volt, nemcsak a

résztevők számánál fogva, hanem tanácskozásainak magas színvonala és határozatainak világra szóló fontossága által.

Herzl dr. még egyszer ünnepélyesen biztosította a congressust arról, hogy a bási programmtól eltérni nem fog egy pillanatra sem, egy gondolattal sem és a királyi zsoltár-énekes szavaival végzett: Im eskechoh Jerusolaim, tiskoch jemini. Száradjon el jobb kezem, ha megfeledkezném rólad Jeruzsálem!

Mi magyarok mindössze talán 10-en voltunk, beleszámítva Nordaut és Marmoreket is, a kik szintén magyarországi küldöttek voltak. Épen az utóbbiak óhajtására nekem jutott a szerencse, hogy a magyarországi elvtársakat a congressus egyik helyiségébe értekezletre hívtam össze Ott voltak még Auszterlitz Gusztáv Pápáról, Dr. Abrahamson Nagy-Tapolcsányról, Grünwald Alsókubinból, Reichenthal Adolf iskolaigazgató Nagy-Szombatról. Roth M. A. pápai főrabbi Eperjes képviselőjében, Rusznák Sámuel Kassáról, Kopp Herman Héthársról. Megbeszéltük és elhatároztuk, hogy az egyes kérdésekkel szemben mily állást foglaljunk el, de a mit leginkább tervbe vettünk, hogy a mi speciális országos szervezetünk kormányhatósági megerősítése végett teendő lépéseket megbeszéljük, azt épen a vezetőknek még az éjszakákat is igénybevevő óriási

elfoglaltsága miatt függőben kellett hagynunk.

Előadásom bevégzése előtt még csak egykét szót a „Mizrachi“ (kelet népe) csoportról, mint a melynek irányával a mi egyesületünk is rokonszenvez. Ez az árnyalat nagyrészt oroszokból áll és vezetői épen a czionismus terjesztése érdekében azt kívánják, hogy más feladatok helyett a congressus egyelőre inkább azzal foglalkozzék, hogy minél előbb megkezdődjék a földszerzés Palästinában. Ezenkívül a czionismus keretében is erősebben akarják megóvni a zsidóság vallásos hagyományait. Nagyon jó szolgálatot tesz ügyünknek, a mennyiben a czionismust vallásos okokból ellenző fanatikus tulzók és a czionista vezérek között közvetítő szerepre vállalkozott. Annak bizonyítására egyébként, hogy a czionismus összefér a legszigorubb vallásossággal, legyen elég hivatkozni annak az ōl orosz orthodox rabbinak csatlakozására, a kik résztvettek 1902-ben a minski nagy czionista értekezleten és olyan férfiak közreműködésére, mint Reines Lidáról, Dr. Gaster Londonból, Dr. Nobel Lipcséről, Dr. Fink Dr. Schwarz Bécsből, Roth M. A. Pápáról, Dr. Lippe Jassyból, Dr. Klein New-yorkból, Schmelkesz G. Kolomeából, Landau M. L. Botsaniból, Dr. Nacht J. Paksaniból, Dwas I. A. Chicagoból, Eppstein M. I. Sheffieldből, Werner Abrahám Londonból, stb.

Résztvettem a mizrachi csoportnak éjfélen túl tartott előértekezletén, a melyen a keletafrikai kérdés fölött vitatkoztak. Csupa tűz, csupa izzó szenvedély pro és contra. Egy fiatal mintegy 20 éves, munkásnak látszó delegátus, zsargon nyelven szellemes apológiát mondott Keletafrika mellett. Látni kellett azt a forró vágyódást, minél előbb szabadulni Oroszország veszedelmes földjéről. „Plehve minister megnyugtató ígéretet tett, de tett-e a muszka csőcselék ígéretet, hogy nem lesz több Kisenev? Meneküljünk ebből az átkozott légkörből minél előbb bárhova, oda, a hova csak lehet.“ Ezen a conferentián Róth M. A. pápai főrabbi rendkívül nagy hatású beszéddel járult hozzá a felzaklatott kedélyek lecsillapításához.

Befejezem előadásomat. Azonban, igen tisztelt hölgyeim és uraim, még egyszer röviden rá kell mutatnom arra a sajnálatos tényre, hogy nálunk Magyarországon még mindig bizonyos elfogultság, bizonyos előítélet áll útjában a ezionismus megerősödésének. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy ennek az elfogultságnak, ennek az előítéletnek, ennek a homálynak szét kell oszlania a tények tiszta világánál. Nincs könnyebb, nincs kényelmesebb, mint egy tetszetős tétel, egy hangzatos jelszó, különösen a hazafiság jelszava mögé rejtőzni. De én azt tanultam, hogy minden társadalmi vagy

politikai kérdéssel szemben, úgy mint a természet világában, a tapasztalatokon nyugvó inductiv gondolkodás vezet csak megbízható következtetésre, helyes ítéletre és egészséges megoldásra. Nézzünk egy kicsit körül a világban. Angolországban a képzelhető legideálisabb társadalmi és politikai egyenlőség áldásait élvezi a zsidóság. Londonnak zsidóhittű lordmayorja és az angol hadsereg törzskarának egyik legkiválóbb tagja Goldshmid ezredes, nem említve Zangwillt és sok másokat a leglelkesebbek ezionisták. Franciaországban és Olaszországban, amint már említettem, zsidó parlamenti képviselők és államférfiak szívvel, lélekkel pártolják az eszmét és Németország hatalmas császára, akinek talán csak szintén van némi fogalma a hazafiságról, rokonszenvéről biztosította a czionismus vezéreit.

Természetesen senki sem gondol arra hogy az édes hazánkhoz fennálló viszonyunk még egy hajszálnyival is megváltozzék. Csak arról van szó, hogy ama zsidók részére, akik eddig lakhelyeiken nem tudnak, vagy nem akarnak megmaradni, nyugalmas otthon szereztessék és tekintetben a czionismus tulajdonkép nem más, mint egy nagy conceptióju emberbaráti szervezet. Nem is foglalkoztatta már réges-régen ennél nagyobb, ennél magasztosabb mozgalom a gondolkodó elméket, az érző sziveket.

Keleteurópában és Romániában zsidó testvéreink — számra több mint hat millió — rettenetes politikai és közgazdasági viszonyok járma alatt nyögnek. Ki vannak szolgáltattva üldöztetésnek, nélkülözéseknek, a legborzasztóbb nyomornak, az éhenhalás gyötrelmeinek. Ijesztő mérvben fejlődik ki közöttük az ép oly szájalomra méltó mint veszedelmes gyújtó anyagot rejtő proletariatus, amely a nihilismus karjaiba veti magát és elárasztja Európát. Hát ezek előtt az állapotok előtt mi nyugot-európai zsidók, akik oly nagyra vagyunk civilizációsunkkal, egyszerűen szemet hunyjunk? Szabad-e mondanunk, hogy semmi közünk a hazátlan bujdosókhoz? Szabad-e megfedküzünk arról, hogy ugyanaz a vér foly ereinkben?

A czionismus nemes actiójában tehát részt kell vennünk nem magunkért a kik egy szabadságszerető földnek vagyunk a honalapítás óta hűséges fiai, hanem részt kell abban vennünk ama kevésbé szerencsés testvéreink érdekében, hogy vágyódásuk valahára teljesülhessen Allampolitikailag véve a dolgot szintén nagy fontossága van nálunk a czionista eszme elterjedésének. Epen Magyarországot legjobban érinti azon eshetőség, hogy az Oroszországból, Romániából és Galicziából meginduló vándorlás hazánk felé veszi utját. Hát nem határozotlan hazafias vállalkozás az, ha a szegény

hontalanoknak hazát szerzünk? És épen csak Magyarországon találnák hazafiatlannak a czionista propagandát? És épen a par excellence szabadságszerető és lovasias magyar nemzet ne nézné jó szemmel egy szegény üldözött népnek szabadságért való küzdelmét? Higyjék meg tisztelt hölgyeim és uraim, hogy golusz-félelmükben és alázatos lelkületükkel csak a zsidók haboznak, tünődnek és aggságoskodnak, valósággal azonban még eddig minden más felekezetü is, ha egyszer helyes felvilágosítást nyer a czionismus valódi céljai felől, arra a meggyőződésre jutott, hogy a zsidóságnak az önsegélyre való lelkes felendülése csak rokonszenves támogatást érdemel.

Oly csekély az áldozat, a mit tőlünk kívánnak, oly óriási a szolgálat, melyet vállvetett munkával szegény testvéreink érdekében tehetünk és annyirajóleső a tudat, hogy közreműködhetünk, részt vehetünk az ő boldogulásukra irányuló áldásos tevékenységben, hogy szent kötelessége minden zsidó nőnek, minden zsidó férfinak tudomást venni arról a hatalmas ujjáébredésről, a mely bizonyosságot tesz a zsidó néplélek kiapadhatatlan életerejéről és népünknek örökkévalóságáról, a mely valahányszor esüggedés fogja el, új erőt merít történeti hagyományainak csodálatos forrásából. Ugy lobogjon tehát a mi sziveink-

ben is kiolthatatlanul a szeretetnek áldozat-
tüze hontalanul bujdosó testvéreinkért, mint
ahogy „annak idején azokban a na-
pokban“ kinem fogyott a lángavítész
Makkabäusok olajos korsójából. Ve-
zéreljenek bennünket is állandóan az ő di-
cső, nemes ideáljaik: a testvérszeretet,
az igazság és a szabadság!

MINDEN JOG FENTARTVA.